

Πεντηκοστή: Οι επτά Ευχές και οι τρεις Γονυκλισίες

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Την ημέρα της Πεντηκοστής, ημέρα κατά την οποία αποκαλύφθηκε και προσκυνείται το μυστήριο της Αγίας Τριάδος, του Ενός και Μόνου Θεού, του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, αμέσως μετά την πανηγυρική Θεία Λειτουργία, τελείται κατά την λειτουργική πράξη ο «Εσπερινός της Γονυκλισίας». Πρόκειται για τον εσπερινό της Δευτέρας του Αγίου Πνεύματος

Στο παρόν κείμενο δεν θα αναφερθούμε στην όλη διάταξη του Εσπερινού αυτού, αλλά θα ψηλαφίσουμε εν συντομία ένα μέρος της ακολουθίας αυτής και συγκεκριμένα τις ευχές της γονυκλισίας.

Ακολουθώντας και αυτός ο Εσπερινός στη βάση του τη συνήθη διάταξη της ακολουθίας του Εσπερινού, διαφοροποιείται μετά τη είσοδο, όπου ψάλλεται το «Φως ιλαρόν...», καθώς ακολουθεί η ανάγνωση των επτά ευχών της γονυκλισίας, οι οποίες χωρίζονται σε τρεις ομάδες. Μετά την πρώτη και δεύτερη ευχή ακολουθεί η εκτενής δέηση. Μετά την τρίτη και την τέταρτη ευχή ακολουθεί το «Καταξίωσον, Κύριε, εν τη εσπέρα ταύτη...». Έπονται οι τελευταίες τρεις ευχές και μετά ακολουθούν τα Πληρωτικά και από το σημείο αυτό ο εσπερινός συνεχίζεται κατά τη συνήθη τάξη.

Οι ευχές της γονυκλισίας αναγιγνώσκονται κατά την κρατούσα σημερινή παράδοση από τους επισκόπους και τους πρεσβυτέρους από του ιερού βήματος και μάλιστα έμπροσθεν της Ωραίας Πύλης εις επήκοον όλης της Εκκλησίας, σε πολλά χειρόγραφα συναντάται και η διάταξη η οποία θέλει οι ευχές να διαβάζονται ενώπιον της αγίας Τραπέζης. Κατά την ώρα της αναγνώσεως των ευχών αυτών όλοι κλίνουν τα γόνατα (γονατίζουν), για αυτό και οι ευχές αυτές καλούνται ευχές

της γονυκλισίας.

Οι ευχές αυτές είναι χωρισμένες σε τρεις ομάδες, όσες είναι και οι γονυκλισίες. Κατά την πρώτη γονυκλισία αναγιγνώσκονται οι δύο πρώτες ευχές, κατά τη δεύτερη γονυκλισία η τρίτη και η τέταρτη και κατά την τρίτη γονυκλισία η πέμπτη, η έκτη και η εβδόμη. Την έναρξη κάθε γονυκλισίας την κηρύσσει ο διάκονος ή ο εφημέριος με τη φράση «Έτι και έτι, κλίναντες τα γόνατα, του Κυρίου δεηθώμεν» και τη λήξη με τη φράση «Αντιλαβού, σώσον, ελέησον, ανάστησον, και διαφύλαξον ημάς ο Θεός».

Οι επτά αυτές ευχές είναι απλές στη μορφή αλλά πλούσιες στο περιεχόμενο. Οι επτά αυτές ευχές δείχνουν τον ειδικό χαρακτήρα του εσπερινού της γονυκλισίας, καθώς σε αυτές γίνεται επίκληση της Αγίας Τριάδος και μνημονεύονται τα επτά δώρα του Αγίου Πνεύματος. Περιέχουν δογματικά στοιχεία κυρίως για την ενότητα και τριαδικότητα του αληθινού Θεού, για την ομοουσιότητα των τριών προσώπων της Θεότητας, για το σωτηριώδες έργο του Ιησού Χριστού και για τη χάρη, την ενέργεια και το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος. Τονίζουν το μέγεθος της αγάπης και υποχωρητικότητας του Θεού, υπενθυμίζουν τις ευεργετικές συνέπειες της μετανοίας και αναφέρονται στο σύνδεσμο μεταξύ ζώντων και κεκοιμημένων.

Σχετικά με τους συντάκτες των ευχών αυτών υποστηρίζεται από ορισμένους ότι οι ευχές αυτές είναι πόνημα του Μεγάλου Βασιλείου, ενώ έτεροι υποστηρίζουν ότι συγγραφέας τους είναι ο Άγιος Σωφρόνιος Ιεροσολύμων, το σίγουρο όμως είναι ότι πρόκειται για ευχές πλούσιες σε νοήματα πνευματικά και υψηλής θεολογικής παιδείας συνθέσεις.

Στη συνέχεια θα αναφέρουμε επιγραμματικά το περιεχόμενο των ευχών διατηρώντας την λειτουργική διάταξη των τριών Γονυκλισιών.

Α΄ Γονυκλισία

Η πρώτη ευχή απευθύνεται στο πρώτο πρόσωπο της Αγίας Τριάδος, τον Θεό-Πατέρα, πού ευδόκησε για την σωτηρία του ανθρωπίνου γένους να στείλει στον κόσμο τον Υιό Του και μετά την Ανάληψη Του το Άγιο Πνεύμα. Η ευχή αποτελεί μία παράκληση στο Θεό να δεχθεί την συγγνώμη για τα αμαρτήματα μας και να μας καθαρίσει με την ενέργεια του Αγίου Του Πνεύματος.

Συγκεκριμένα δια της ευχής ο λειτουργός απευθύνεται στο Θεό Πατέρα και μετά την απαρίθμηση των ιδιοτήτων του Θεού-Πατρός προσεύχεται στον Θεό-Πατέρα να δεχτεί τις προσευχές που προσφέρονται για τη συγχώρηση των αμαρτιών όλων

όσοι είναι παρόντες. Επίσης, ζητεί από το Θεό να εισακούει τις προσευχές των ανθρώπων πάντοτε, κάθε μέρα εξαιρέτως δε, την ημέρα της Πεντηκοστής. Οι πιστοί που λαμβάνουν μέρος σ' αυτή την ακολουθία αυτή αναγνωρίζουν τις αμαρτίες τους και ομολογούν ότι έφταιξαν, αλλά έχουν την ελπίδα τους στο έλεος και τη φιλανθρωπία του Θεού και ζητούν την άφεση των αμαρτιών δια του έργου του Αγίου Πνεύματος.

Η δεύτερη ευχή έχει έναν εσπερινό χαρακτήρα. Ο λειτουργός ευλογεί το Θεό για την ημέρα που πέρασε, ζητώντας συγχώρηση των αμαρτιών που έγιναν κατά τη διάρκεια της ημέρας. Επειδή η νύχτα πλησιάζει ο λειτουργός προσεύχεται για την προστασία όλων των πιστών κατά τη διάρκεια της νύχτας. Επομένως η δεύτερη ευχή αποτελεί μια ευχαριστία προς τον παντοκράτορα Θεό, για όλα όσα μας χαρίζει και ταυτοχρόνως μια δέηση προς αυτόν για την συνέχιση της παροχής των αγαθών Του και για την ενδυνάμωση μας για την υπερνίκηση των πάσης φύσεως δεινών και πειρασμών.

Β΄ Γουγκλισία

Διά του έργου του Αγίου Πνεύματος, ο άνθρωπος έφτασε στη κοινωνία με τον Τριαδικό Θεό ομολόγησε τον Πατέρα, τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα ως μία θεότητα, μία δύναμη και μία εξουσία. Η τρίτη λοιπόν ευχή απευθύνεται στον Ιησού Χριστό και αφού τον αποκαλεί απάγαυσμα του Πατρός (πού εκπέμπει, δηλαδή, την λάμψη του Πατέρα, που αντανακλά την ακτινοβολία Του), Τον καλεί να διδάξει πώς πρέπει να προσεύχεται ο άνθρωπος. Οι Πατέρες θεωρούν την άρνηση της πίστεως και την αλλαγή θρησκείας ως βλασφημία του Αγίου Πνεύματος, κατά την οποία ο αρνητής και ο αλλαξοπιστής δεν επιτρέπει στο Άγιο Πνεύμα να ενεργήσει την μετάνοια και τη συγχώρηση και ως αμετανόητος παραμένει ασυγχώρητος. Όποιος, όμως, μένει στην αληθινή πίστη, όσο και αν είναι αμαρτωλός, έχει ελπίδα μετανοίας και συγχωρήσεως.

Από τον Χριστό ο άνθρωπος έχοντας επίγνωση των αδυναμιών του ζητεί την άφεση των αμαρτιών και το χάρισμα της σοφίας ώστε να μπορεί να διακρίνει μεταξύ των επίγειων και των αιώνιων αγαθών και, επιπλέον ο λειτουργός εύχεται ώστε ο Θεός να εκπληρώσει τα προς σωτηρία αιτήματα των πιστών και να δεχτεί την προσευχή τους που προσφέρεται προς το Θεό ως θυμίαμα.

Η τέταρτη ευχή αποτελεί μια έκκληση στον ελεήμονα Χριστό να φανεί φιλεύσπλαχνος προς το δημιούργημα Του, τον άνθρωπο, και να τον προστατεύει από κάθε κακό, τόσο την ημέρα όσο και την νύχτα. Έχοντας και αυτή εσπερινό

χαρακτήρα, το κείμενό της μοιάζει πολύ με την δεύτερη ευχή, συμπληρώνοντας αυτή τη φορά ο λειτουργός και το αίτημα προς τον Θεό για την ημέρα που έρχεται, ώστε ο άνθρωπος να είναι στηριγμένος στη πίστη και να προκόβει στο θέλημα του Θεού.

Γ΄ Γουγκλισία

Η πέμπτη και η έκτη ευχή αναφέρονται στους κεκοιμημένους. Η Εκκλησία προσεύχεται στο Θεό για την ανάπαυση και λύτρωση των κεκοιμημένων. Η πέμπτη ευχή απευθύνεται στον Σωτήρα Χριστό και αναφέρει τις ευεργεσίες που μας προσέφερε με το Σταυρό, την Ταφή και την Ανάσταση Του ως και τη νίκη Του επί των πονηρών πνευμάτων. Εκφράζει, επίσης, ευχαριστίες για την αποστολή του Αγίου Πνεύματος και δεήσεις υπέρ αναπαύσεως των προκεκοιμημένων πιστών.

Η έκτη ευχή αποτελεί μια ικεσία για συγχώρηση των αμαρτιών και ενδυνάμωση του ανθρώπου. Η πίστη στην μεταθανάτια ζωή και μάλιστα στην αιώνια ζωή αποτελεί βασικό δόγμα της Εκκλησίας, το οποίο περιέχεται και στο σύμβολο της Πίστεως και συναρτάται με την Ανάσταση του Κυρίου. Άλλωστε, όλη η επί γης ζωή του ανθρώπου είναι μία προετοιμασία για την αιώνια ζωή και ακριβώς γι' αυτό και η παρούσα ζωή είναι σημαντικότερη, αφού απ' αυτήν εξαρτάται και η αιώνια. Οι πιστοί, διά του λειτουργού ευχαριστούν το Θεό για όλα ακόμα και για την έξοδο από αυτό τον κόσμο, παρότι αυτή δε πραγματοποιήθηκε για τους παρόντες ακόμα, καθόσον για τους πιστούς που ακολουθούν τις εντολές του Θεού και ζουν την αληθινή ζωή δεν υπάρχει θάνατος.

Προς το τέλος της έκτης ευχής, ο λειτουργός προσεύχεται ακόμα μία φορά για την ανάπαυση και την άφεση των αμαρτιών όλων των πιστών ζητώντας ανάπαυση και συγχώρηση και για τους κεκοιμημένους και ευλογία και ειρηνικά και αγαθά τέλη για τους ζώντες.

Τέλος η έβδομη ευχή ταυτίζεται με την έβδομη ευχή του Λυχνικού, η οποία διαβάζεται σε κάθε εσπερινό. Η ευχή περιέχει δοξολογία προς τον σοφό δημιουργό και παράκληση, όπως φυλάττει τα πλάσματα Του και κατά την εσπέρα και κατά την νύκτα και γενικώς καθ' όλον τον επί γης βίο μας και να μας διατηρεί την ελπίδα της αιωνίου ζωής, ακόμη και κατά τον ύπνο μας. Τέλος είναι μία εσπερινή ευχή στην οποία η Παναγία Θεοτόκος καλείται να μεσιτεύσει προς το Θεό για τη συγχώρηση των αμαρτιών του λαού.

Συμπερασματικά θα λέγαμε πως τόσο οι ίδιες οι ευχές ως προς το περιεχόμενο τους, όσο και η λειτουργική πράξη κατά την ανάγνωση τους συμβολίζουν την

φωνή όλης της Εκκλησίας που ζητά από το Θεό, την ημέρα της Πεντηκοστής, την επιφοίτηση και τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος. Του Αγίου Πνεύματος, το οποίο χαρίζει τα πάντα στους πιστούς. Σαν βρύση ρέουν οι προφητείες από το στόμα των προφητών, που Αυτό φωτίζει, αναδεικνύει τέλειους τους ιερείς, διδάσκει τη σοφία στους αγράμματους, τους ψαράδες τους αναδεικνύει θεολόγους και τον θεσμό της Εκκλησίας, ο οποίος είναι απλωμένος σε όλο τον κόσμο, τον κρατάει ενωμένο. Είναι εκείνο το Πνεύμα Άγιο που στηρίζει και παρηγορεί τους ανθρώπους, όπως πολύ εύστοχα περιγράφει ο ιερός υμνογράφος τη διδασκαλία της Εκκλησίας για το Άγιο Πνεύμα.

Επομένως δια του Αγίου Πνεύματος συντελείται η άνοδός μας στη Βασιλεία του Θεού, η επάνοδος στη θεία υιοθεσία και η δυνατότητα να γίνουμε κοινωνοί της χάριτος του Χριστού, να μετάσχουμε της δόξης του Θεού και να απολαύσουμε από τον Θεό κάθε ευλογίας, όπως σημειώνει ο Μέγας Βασίλειος. Το Άγιο Πνεύμα είναι η πηγή του αγιασμού και κάθε ευλογίας και χάριτος εντός της Εκκλησίας.

Γεωργίου Ν. Μανώλη, Ορθόδοξη Διαδικτυακή Πύλη Πεμπτουσία (2019)